

KURAL KİRLİLİĞİ

Geçen hafta, günlük yaşamımızdan Devlet işlerine varıncaya kadar geniş bir alanda kullanageldiğimiz bir "araç" olan "kural koyma" konusunda düşüncelerimi bu köşede siz sayın okurlarıma iletmiştim.

Kurallar kadar, geniş bir alanı dolduran bir başka araç var mıdır bilmiyorum. Bir belediye zabıtası memurunun koyduğu "*meyva satanlar şu tarafta olsun*" kuralından, yasalarla düzenlenen konulara kadar hepsi aynı sözcükle adlandırılıyor. Acaba bir sözcüğe bu kadar geniş anlam alanı yüklenince insanlar nasıl anlaşıyor ? Bu, ayrıca tartışılması gereken bir konudur.

Ama, tartışmasız gerçek olan bir nokta, bu kurallar cümlesinin bir alt-yapı oluşturduğudur. Buna, "mevzuat alt-yapısı" demek istiyorum. Bu alt-yapının ilginç bir özelliği, herkes tarafından farklı algılanmasıdır. Tanrı geçinden versin bir yakını kaybetmeyen kişi için mezarlıktan arsa alımını düzenleyen kuralların varlığı nasıl bilinmez ise, bilgisayar monitörü ithal etmemiş bir TV üreticisi (mesela) için de uygulanacak gümrük hadlerini belirleyen kural o kadar bilinmezdir.

Bu herkesi (ya da kesimi) ayrı ayrı etkileme özelliği, pratik sonuçları itibariyle o denli ciddi sonuçlar doğurmaktadır ki, aynen, bir ömür boyu eşinin yemeğine damla damla arsenik karıştıran kişinin öyküsünde olduğu gibi, ancak "*belirli bir süreç sonunda*", "*izah edilemez şekilde*" ve "*masum bir görüntü altında*" bir toplumu yok edebilir.

Denilebilir ki, toplumları birbirinden ayıran esaslı özelliklerden birisi de o toplumun kural kültürü ya da kural koyma stilidir.

Toplum yaşamının sonsuz denilebilecek çeşitliliği düşünülürse, konulmuş ve konulacak kuralların ne denli geniş bir alanı kapsadığı ve kural koyma stilimizin, yaşamımızı görünmez biçimde ama kuvvetle nasıl etkilediği daha iyi görülecektir.

Sözü getirmek istediğim nokta, değişmek, kendini çağa uydurmak isteyen bir toplumun öncelikle bu gerçeğin farkına varması ve bu konunun felsefesini yapması gerekliliğidir. Aksi halde, ayağından uzunca bir misina ile bağlanmış kişinin kendini hür zannetmesi gibi, belirli bir serbest hareketten sonra birdenbire durmaya mecbur kalması ve her yönde bu deneyi yaptıktan sonra (şimdiye kadar epey denedik) hareketten vazgeçmesi sonucu kaçınılmazdır.

Bugünün yarışan Dünyasında, toplumların ve hatta şirketlerin rekabet güçlerini geliştirebilmeleri için ilk almaları gereken tedbir, mevzuat alt-yapılarını gözden geçirip yeniden düzenlemektir.

Konulmuş fakat bugün için muhafazasına gerek kalmamış ya da yanlış konulmuş kuralların kaldırılması (de-regulation) ilk adımdır. Buna paralel olarak, kurallar

arası uyum denilebilecek ve bir kuralın o grupta ilgili üst kural(lar) ile uyumunun sağlanması ise en az birinci adım kadar önemlidir. Bu operasyonun bütününe "Mevzuat Reformu" denilebilir.

Burada bir soru akla gelmektedir. Bu ya da başka adlar altında bu gereklilik hemen her dönemde dile getirilmesine rağmen bir türlü başarıya ulaşılamamakta, hatta "*kural kirlenmesi*" (regulation pollution) daha da artmaktadır.

Acaba neden ?

Gözlemler, bu başarısızlığın altında yatan şu sebeplerin varlığını işaret etmektedir:

- (1) Mevzuat reformu, bir defaya mahsus yapıp bitirilebilecek bir iş değildir. Eğer kural reformunu düzenleyen kurallar doğru konulmaz ya da hiç konulmayarak doğrudan doğruya bazı basitleştirmeler yapılmaya çalışılırsa, bir yandan yeni ve yine bozuk kurallar doğmaya devam edecektir. Dolayısıyla, kural koyma (mevzuat üretme de denilebilir) kuralları önemsenmeden girilen bir düzenleme çalışması başarılı olamamaktadır.
- (2) Bir mevzuat havuzunun bulunmayışı ikinci nedendir. Hangi düzeyde olursa olsun, konulmuş kuralların bütününi içinde bulunduran bir veri tabanı mevcut değildir. Dolayısıyla, kurallar arası tutarlılık sağlanması mümkün olamamaktadır.
- (3) Mevzuat reformunun gereklerinden birisi de konulmuş kuralların nasıl uygulandığının tesbitidir. Bu bir sistem analizi çalışmasıdır. Mevzuat reformu çalışmaları ile yükümlendirilen ekipler genellikle "idari nosyonlu" elemanlardan kurulmakta, adı öyle çağrıştırdığı için konu bir idari-hukuki konu karışımı gibi ele alınmaktadır. Gerçekte ise konu tam bir mühendislik konusudur.
- (4) Nihayet, bütün bu nedenlerin dışında paratez dışı çarpan gibi etki yapan bir sebep daha vardır. *Toplumumuzun iletişim becerisi konusuna önem vermeyişi* ! İster ilk defa üretilsin, ister revize edilsin bir kural bir mesaj demektir. Mesaj iletiminde iletişim kurallarına uyulmadığı takdirde neler olabileceğini Konfiçyüs şöyle dile getirmektedir: *Kelimeler yanlış olursa cümleler, cümleler yanlış olursa kavramlar yanlış olur. Kavramlar yanlış olursa halk anlayamaz, halk anlayamazsa dirlik bozulur !*

Gelecek haftalarda iletişim becerisi konusunda bazı düşüncelerimi siz okurlarıma iletmeye çalışacağım. Mevzuat alt yapısı reform çalışmaları bilgi sektörü için önemli bir pazar kesimidir. Bu konuda geliştirilecek yeni modeller, dönerek donanım ve yazılım ihtiyaçlarına dönüşecektir.

*****

DOMİNO VE İLETİŞİM

"Uzun yılların sosyo-kültürel birikiminin yoğunlaştığı Güneydoğu Anadolu topraklarında meydana gelen ve cennet yurdumuzu çevreleyen topraklarda yaşamakta bulunan kimi komşularımızın, bu topraklar üzerinde emeller besleme durumunda olan diğer devletlerin de katkılarıyla kanalizasyon edilip, yönlendirilip, cesaretlendirildiği bazı olaylar hepimizin malumudur."

Yani; "Güneydoğu olaylarını biliyorsunuz."

Yazımın başlığındaki iki sözcük arasındaki münasebeti (ya da münasebetsizliği) düşünürken Güneydoğu olayları da işe katılınca galiba durum iyice anlaşılabilir oldu. Üzerinde durmak istediğim konu G.Doğu ya da domino oyunu değil "iletişim" dir.

Bildiğiniz gibi domino, iki ucunda farklı sayılar bulunan taşların rastgele çekilip aynı sayılar birbirine geçecek biçimde yerleştirilmeye çalışıldığı bir oyundur. Yukarıda, rastgele seçtiğim bir konudaki basit bir bilginin, domino benzeri bir teknikle nasıl anlaşılabilir hale gelebildiğini göstermek için bu örneği verdim.

Bu yolla laf uzatmada kural, her sözün başına ona uyabilen bir ek getirmek ve sonra o ekin de başına o eke uygun başka ek getirmek ve böylece devam etmektir. Bir örnek daha vermek gerekirse; "havalar ısınıyor" ifadesi önce "yurdumuzda havalar giderek ısınıyor" haline, sonra "güzel yurdumuzda, geçen yıl da olduğu gibi havalar giderek ısınıyor" haline getirilir ve giderek NATO üyeliğimiz ile doğadaki sera etkisi de işe katılarak değme dilbilimcinin içinden çıkamıyacağı hale getirilir.

Okuyucuların aklına bu abesle iştiğal metodunun faydası nedir gibi bir soru mutlaka gelir. Durum sanıldığı gibi olmayıp bu metodun kullanıldığı bir çok hal vardır. Bunlardan birkaçını hemen sıralayabilirim:

1. Az söz söyleyip çok söylendi imajı yaratılmak istenen haller (eşinin kendisine fazla birşey anlatmadığı şikayetine muhatap olanlar ve diplomatlar kullanabilir)
2. Ne söyleneceği düşünülürken vakit kazanılmak istenen haller,
3. Hafif saf insanların aklını karıştırarak, yapılmak istenen bir cinliğin farkına varılmasının istenmediği haller,
4. Hazırlıksız yakalanılan haller (öğrencilere sınavlar için tavsiye edilir, ancak sonuç garanti edilmez)
5. ve bütün bunlardan daha sıkça, bir konuda fikir belirtmek durumunda olunmasına rağmen, yeterli bilgi ve/ya deneyime sahip olunmayan ama bu durumun karşısındakilere de belli edilmemesi gereken haller.

Domino tekniği tek başına kullanıldığı gibi, etkisini artırıcı diğer tekniklerle birlikte de kullanılabilir. Bunlar, konuşurken kelimeler arasında bekleme tekniği,

parmağını karşısındakine uzatarak telaş yaratma tekniği ve sıkıntılı-düşünceli tavır takınarak "zaten canım sıkılıyor bir de seninle uğraşmayalım" tekniği gibi metodlardır.

Denilebilir ki bu basit bir laf uzatma sorunudur. Bu konu toplum hayatımızda ne gibi ciddi problemlere yol açabilir ki ?

Değerli okurlarım; sizleri temin ederim ki başta demokratik yaşamımızdaki kesintiler dahil olmak üzere, çoğu sorunumuzun altında **iletişim becerisi yetmezliğimiz** yatmaktadır.

Eğer sivri akıllının biri çıkıp da uzun ve tumturaklı söz söyleyip yazı yazmayı yasaklayıp sadece ifade edilmek istenilenin özünü (mesaj) söyleyip yazmaya izin verse, okuyup dinlediğimiz birçok kişinin elinin veya dilinin tutulduğunu hayretler içinde görürdük.

Birçok kişinin, söz söyledikleri konuda hiçbir "öz"e sahip olmadıklarını, çözüm önerisi diye önümüze konulanların domino tekniği ile üretilmiş olduğunu ve belki kendilerinin dahi bunun farkında olmadıklarını görürdük.

Şaka ile karıştırarak sizlere sunduğum domino tekniği aslında öldürücü bir silahtır. İnsanların zamanlarını çalarak onları yavaş yavaş (ama kesinlikle) öldürür, toplumlara ise boş umutlar sunarak onların yok olmasına yol açar.

*****

GÜNEYDOĞU

Güçsüz bünye her hastalığa açıktır.

Güneydoğu'nun ekonomik durumunun güçsüzlüğü, geçmişten bu yana çeşitli sorunlar yaratmış ve bugüne gelinmiştir.

Çözümü en güç sorunlar, kapıya gelmiş ve ancak kısa vadeli çözüm yollarına pirim verilenler olsa gerektir. Ama güçlüğüne rağmen onları çözmek zorunda olduğumuza göre hayıflanmanın yararı yoktur.

Çözüm setini çeşitli anahtarlara göre oluşturabiliriz: Kısa, orta, uzun vadeli tedbirler; ekonomik ve sosyal tedbirler; yerel ve genel tedbirler gibi !

Bir anahtar daha gerektiğini düşünüyorum. Bu da, "yapılması ve özellikle yapılmaması gerekenler" dir. Yapılması gerekenler, diğer anahtarlar altında da toplanabilir. Ama yapılmaması gerekenler o anahtarların dışında kalabilir. Bu yüzden önce, nelerin yapılmaması gerektiğine işaret edip, sonra da "önemli neden" saydığım bir problem alanına değineceğim.

Şunlar özellikle yapılmamalıdır:

- (1) Güneydoğu'daki sorunların az sayıda "kaynak sorun" dan kaynaklanan ve kendi aralarında birleşip, yeni ve farklı görünüşlü sorunlar yarattığı gerçeği görmezlikten gelinmemelidir.
- (2) İyi idare iyilik, kötü idare kötülük üretir. Bir bölgenin gelişmesi, idarenin oradaki temsilcilerinin (memurlar) kalitesine bağlıdır. Güneydoğu'ya atama, bir cezalandırma aracı olarak kullanılmamalıdır.
- (3) "Devlet güçlüdür", "Eşkiyanın beli kırılmıştır" ve benzeri demeçler verilmemelidir.

Yapılması gerekenler ise, yukarıda 1. sırada işaret edilen kaynak sorunlara yönelik araçların tarification kullanıma sokulmasıdır. Ben, burada bunlardan yalnızca birisine değineceğim. O da, Güneydoğu'da kendini işsizlik olarak gösteren ve içinde birden fazla kaynak sorunu bulunduran konudur.

Geleneksel sosyal düzenimiz işsizliği, kısmen aile yapısı içinde kısmen de yaşam standartlarını düşürerek çözme yolunu benimseyegelmiştir. Geleneksel idare düzenimiz ise istihdamı iki yolla temin etme yolunu seçmiştir: Kamu kuruluşlarında kadro şişirmek ve yeni yatırım yapmak !

Kamu kuruluşlarında kadro şişirme yolu ile istihdam sağlama, sonuçları itibariyle tam bir intihardır. Yeni yatırımlar yoluyla istihdam sağlamak ise, her dörtgenin kare olamayacağı, dörtgen olmanın ancak bir "gerek şart" olduğu, buna ilave "yeter

şartlar" yerine gelmemişse kare olunamayacağı örneğine benzemektedir.

İstihdam iklimi diyebileceğimiz; vasıf dokusu yeterli insan, teknoloji üreten bir bilim-teknoloji yapısı, müteşebbisliği caydırmayan ve de teşvik eden bir mevzuat sistemi gibi öğelerden oluşan bir klima içinde, yatırımlar istihdama yol açar. Bu öğeler eksik ise, yatırımlar ancak atıl kapasitelere, o da enflasyon, verimsizlik ve benzeri olumsuzlukları üretir.

Görülmektedir ki, idaremizin geleneksel yaklaşımı işsizliği çözebilecek çağdaş araçlara sahip değildir. Güneydoğu'daki işsizlik olgusu, işte bu yanlış tanıya dayalıdır ve bu mesele çözülmediği sürece Güneydoğu sorunu da ağırlaşarak sürecektir.

Bölgenin işsizlik sorununun çözümünde benimsenmesi gereken yaklaşım, yöre insanının beceri dokusunu geliştirmek ve o insanların, çevrelerine "potansiyelleri görebilecek" şekilde bakmalarını sağlamaktır. İşte yatırımlar, bu gerçekçi tesbitlere dayalı olarak bizzat o kişiler tarafından yapılmaya başlandığında gerçek çözüm süreci başlamış demektir. Aksi halde, yörede sadece başkaları tarafından yapılacak yatırımlarda çalışacak olan beceri dokusu yetersiz işgücü, bir süre sonra bizzat o kuruluşlar için problem olmaya başlayacaklardır. Nitekim, bunun örnekleri yalnız Güneydoğu'da değil yurdumuzun geri kalmış yörelerinin hemen hepsinde yaşanmıştır.

Bu, Güneydoğu'ya özgü yeni bir çözüm teklifi değildir. Herhangi bir yöredeki insanın, çevresine "potansiyel algılayıcı" gözlükle bakabilmesi, A.B.D.'de de bir araç olarak görülmüş ve "**Bölgesel Kalkınma Araştırmacılığı**" adı verilen bir meslek gelişmiştir. Bu meslek mensuplarının görevi, kişilere çevresine bakmayı öğretmek ve ona destek vermektir. Ama bir "iş" ile son bulacak olan bu *bakma* fonksiyonu, bizzat o yöre insanının işidir.

Bu da, önce bu yaklaşımı benimsemek ve ardından da yöre insanının vasıf dokusunu geliştirirken, Bölgesel Kalkınma Araştırmacılarını da görevlendirmek yoluyla mümkündür.

*****

İLETİŞİM BECERİSİ YETMEZLİĞİ

"Söylediğimi anladığına inandığını biliyorum; fakat duyduğunun, anlatmak istediğim olmadığını anladığından emin değilim!"

Bir düşünürün bu sözünün ne kadar doğru olduğunu, çocukken oynadığımız "telefon oyunu"nu düşündükçe daha iyi idrak ediyorum. Hatırlarsınız; 8-10 çocuk bir çember oluştururlar ve sırayla herbiri içinden tuttuğu bir cümleyi yalnızca bir defa yanındakinin kulağına söyler, o da yanındakine. Böylece çember kapanır ve son kişi, cümlenin esas sahibine anladığını iletir. Genellikle bu son söylenen, kişinin başlangıçta söylediğinden oldukça farklıdır, hatta çoğu zaman çok da ilgisizdir.

Bu oyun, iletişimin temel kuralına dayanır. O da, bir mesajın iletimindeki doğruluğun, genellikle %100'den küçük olduğu kuralıdır. Böylece, mesela 10 kişilik bir zincirde, her kişi % 95 doğrulukla mesaj iletebilse, zincirin sonundaki kişiye mesajın ancak % 60'ı ulaşabilir. Bu düşük doğruluk, kendisine "bir oğlun oldu" denilen bir kişinin mesajı, oğlunun "öldüğü" şeklinde bile anlamasına neden olabilir.

İletişim dediğimiz kavram, günlük hayatımızda en çok kullandığımız ve buna rağmen en az üzerinde durduğumuz becerilerden birisidir. Aile hayatından endüstriye, Devlet yönetiminden kamuoyu oluşumuna kadar her alanda bu beceriyi kullanırız.

İletişimin bir beceri olarak tanımlanması boşuna değildir. Çünkü, bir kişinin bir diğerine anlatmak istediğini (mesaj) tam iletebilmesi, herbiri ayrı ayrı özen gösterilmek isteyen bir seri şarta bağlıdır:

- * Mesaj veren kişinin kullandığı her kelimenin, mesajı alan kişideki karşılıklarının da aynı olması, (eğitim ve kültür birliği)
- * Mesajı oluşturan kelimelere ek olarak, sözlü iletişimde kullanılan çeşitli beden hareketlerinin de alıcı ve vericide aynı anlamları çağrıştırmaması, (eğitim ve kültür birliği)
- * Alıcı ve vericinin yargı referansları sistemlerinin, iletilen mesaja farklı anlamlar yüklememesi, (eğitim ve kültür birliği)
- * Mesajın, anlaşılabilir şekilde kelimelendirilebilmesi, (iletişim becerisi)
- * Alıcının, mesajı doğru algılayabilmesi, (dinleme ve yorumlama becerisi)
- * Mesaj iletim ortamının, mesajı bozmayacak bir yapıya sahip olması.

Bu altı şarttan herhangi birindeki bir yetmezlik, iletilen mesajın yanlış anlaşılmasına neden olmaktadır. Bu şartlardan, mesaj vermek isteyince kontrol edilebilir olanı yalnızca dördüncüsüdür. Ancak iyi bir iletişimci, diğer şartlardaki yetmezlikleri tesbit edip mesajını ona göre şekillendirmek zorundadır. İşte, güç olan ve iletişimi bir beceri kılan yan da budur.

İletişim güçlüklerini aşmanın uzun vadeli çözümü, toplumda eğitim ve kültür birliği sağlamak ve iletişimi vazgeçilmez bir beceri ihtiyacı olarak kabul ederek hem temel eğitim müfredatına ve hem de tüm hizmetiçi eğitim programlarına katmaktır. Hatırlanabileceği gibi yine bu sütunlarda bir süre önce üzerinde durulan "özbeceriler" sisteminde iletişim, vazgeçilmez öz'lerden birisi olarak vurgulanmıştı.

Kısa vadeli önlem ise "**kısa yazmak ve konuşmak**" dır. "Kanonik İfade" denilebilecek bu yöntemle göre, bir mesajı en az sözcüklerle ifade etmek, olası iletişim bozukluklarına karşı en etkin çaredir. Yazılıp söylenecekleri dolaştırmadan en az söz (ve hareket) ile ifade edebilmeyi öğrenen kimseler arasında yanlış anlamaların minimumda kalacağı kesindir.

Bu girişten sonra iki soruya cevap aranabilir: İletişim becerisi toplum yaşamımızda ne denli önemlidir ? ve toplum olarak bu beceriye ne kadar sahibiz ?

*****

İLETİŞİM VE SANSÜR

Bayramdan önceki hafta bu köşede iletişim konusundaki düşüncelerimi sizlere aktarmış, bu hafta için ise iletişimin toplum hayatımızda ne denli kritik bir rol oynadığını, bir başka deyimle iletişimin, bir toplumun refah ve mutluluğunu oluşturan az sayıdaki öğeden biri (ve belki başlıcası) olduğunu vurgulamayı düşünmüştüm.

Bu aradaki gelişmeler, bu değerli kavram ile genel adına sansür denilen ve çeşitli şekillerde mazur gösterilmeye çalışılabilecek kavram arasındaki uyumsuzluğu vurgulamayı kaçınılmaz kıldı.

Çıkarılan bir kararname ile, Güneydoğu Anadolu'da meydana gelen ve ülke bütünlüğünü bozmaya yönelik hareketlere ait yayınlara bazı sınırlamalar getirildi. Bu olgunun etrafında bir tur yaparak birkaç yönden bakalım.

İster Güneydoğuda ister bir başka yurt köşesinde olsun, ülke güvenliğini sağlamaya yönelik tedbirlere kimsenin birşey demeye hakkı yoktur, daha doğrusu bu bir hak değildir. Bu bir !

Vatandaşların, evrensel kabul görmüş temel hak ve özgürlüklerden başlıcası olan haber alma özgürlüğü ile bu özgürlüğe hizmet eden haber verme ve yorum yapma gibi faaliyetlere sınırlama getirilemez. Bu da iki !

Kamu yönetimi, birbirine benzer görünümlü çok sayıda eylem arasından, bindebir denilebilecek kadar az sayıda olanı, diğerlerini huzursuz etmeden, onların özgürlüklerini zedelemekten izole edip gereğini yapmak demektir.

Çürük dişi çekilen bir kişinin o arada dilinin de koparılması nasıl savunulamaz ise, propaganda yoluyla ülkeyi bölmek isteyen bir yayın ile, vatandaşları bilgilendirmek isteyen bir yayının da aynı işlemlere tabi tutulması, hatta böyle bir riske maruz bırakılması savunulamaz.

J.F.Kennedy'nin şu sözü, izlenmesi gerekli ilkeyi en güzel gösteren bir ifadedir: *"Gerçek yönetici, önüne konulan binlerce istihbarattan işe yarar bir tanesini bulan ve diğerlerine vakit ayırmayan kişidir."*

Burada sorun yaratan nokta, haber alma, verme ve bu konularda yorum yapma özgürlüğü ile, toplumun güvenliğini tehdite yönelik propaganda faaliyetini birbirinden ayırmada yeterince açık olamamak ve işin kolayına kaçarak kamu otoritesine bir *açık çek* vermektir.

Bu açık çek'in mutlaka kötüye kullanılacağını kimse iddia edemez. Ama tersi için de bir güvence verilemez. Hatta daha da tehlikeli bir durum, kamu otoritesinin bu açık çeki iyi niyetle kullanıyorum derken, dişe beraber dili de koparmasıdır.

Konunun **iletişim becerisi** ile ilgili yanı da budur. Kararnameyi hazırlayanların, ifade etmek istediklerini **"tam"** tanımlamada aceze düşmeleri işte bu becerinin yetmezliğindedir.

Kararname metnindeki, *"vatandaşı heyecanlandıracak haberler"* ifadesi acaba, *"Mardin'de çok zengin bir petrol yatağı bulundu!"* haberini de kapsar mı ?

Ayrıca *haber*, belirli bir birimi olan, ölçülebilen bir olgudur. 1 bit lik haber, mevcut olasılıkları yarıya indiren bilgi miktarıdır. Elinde Bir kroki ile bir dörtyol ağzına gelmiş ve nereye gideceğine karar veremeyen bir kişiye verilecek, *"Aradığın yol, araç trafiğine kapalı olan 2 yoldan birisidir !"* bilgisi, 1 bit lik bir bilgidir.

Buna göre, kamu güvenliğini tehdit edecek olan şey "bilgi" olamaz. Olsa olsa propagandaya yönelik, aslı olmayan ve 0 bit' lik bilgi taşıyan "düzmece bilgi" dir. Bunun ise gerçek "haber" ile hiçbir ilgisi yoktur.

Diğer yandan heyecan, uzun süren bir bilgi eksiğinden sonra birdenbire verilen haberlerden doğabilir. Eğer petrol aramaları konusunda güntüğüne bilgilendirme yapılıyorsa, petrolün bulunması da bulunmaması da heyecanlandırıcı bir haber olmayacaktır.

O halde eğer toplumun heyecanlanması istenmiyorsa (ki heyecanın tehlikesi yalnız kalp hastalarıdır), yapılacak şey haber akımını engellemek değil, tersine onu kolaylaştırmak ve düzmece haberleri gerçeğinden ayırdedebilecek araçları geliştirip yürürlüğe koymaktır.

Görülüyor ki iletişim becerimizin yetersizliği, anlatmak istediklerimizin tam tersini ifade etmemize ve düşünen insanları esas o zaman heyecanlandırmamıza ve de onları haklı olarak olumsuz heyecanlara itmeye neden olmaktadır.

Yanlış olan ve düzeltilmesi gereken budur.

*****

İLETİŞİM BECERİSİ YETMEZLİĞİ : BİR KAYNAK SORUN !

Kaynak Sorun deyimini ilk duyduğumda, yıllardır birbirine bağlayamadığım birçok gözlem ve yorumum, birdenbire daha bir düzenli hale gelmişti. Ek bir açıklama ihtiyacı olmadan kendini bu kadar iyi anlatan, dahası kişiyi uzun uzun düşünmeye iten deyimler herhalde oldukça nadirdir. **Kaynak Sorun**, bunlardan birisidir.

Gözlenen bir sorunun, bir başka sorunun yansıması olabileceğini, hatta o bir "başka sorun" un da diğer sorun(lar)ın yansımaları olabileceğini, böyle giderek başka sorun(lar)ın yansıması olmayan bazı sorunlara erişilebileceğini, işte bunların diğerlerinden farklı özellikleri olacağını birdenbire anlayabilirsiniz.

Buna göre, kişisel işinde ya da toplumsal konularda sorun çözme işlevi yüklenmiş olanların, çözüm adına birşeyler yapmadan önce karşıkarşıya bulundukları durumu yaratan **Kaynak Sorun** (lar)ı teşhis etmeleri gerektiği yine bu deyim içinde gizlidir.

Kaynak Sorun'ları araştırmadan sorun çözmeye çalışanların nasıl hayallerle (yansıma) boğuştuğunu ya da aksine **Kaynak Sorun**'u saptayıp onları çözmeye çalışanların, çevrelerinde niçin tepki yarattıklarını yine bu deyim anlatmaktadır.

Kaynak Sorun'un statik bünyeli olmadığı, sürekli olarak yeni sorunlar yarattığı ve bu özelliğiyle de bir "sorun üretici" olduğu da biraz düşünmekle anlaşılabilir.

Sanırım bu kavramı oldukça tembel birisi geliştirmiştir. Aynen, aritmetik seri toplama formülünü tembel bir öğrencinin geliştirmiş olduğu gibi. Bir dostumun insanlar hakkında bir sınıflandırması vardı. Buna göre insanlar, tembel ve çalışkan, bir de akıllı ve akılsız olarak ikiye gruba ayırmış. Böylece 4 grup insan tipi ortaya çıkmış. Bunların en zararlıları akılsız-çalışkan olan tiplermiş.

Kaynak Sorun'ları araştırmadan, görüntü sorunlarla uğraşanlar (ne kadar çok olurlarsa olsunlar) herhalde bu sınıfa giriyor olsa gerektir.

Diğer yandan, **Kaynak Sorun**'ların hepsinin aynı üretkenlikte olması beklenemez. Kimisi pek genişlemeden yükselen ağaçlar gibi düşey olarak dallanırken, bazıları da enine genişleyip öylece (ama daha yavaş) yükselirler. Herhalde en önemli **Kaynak Sorun** çeşidi, hem enine hem de boyuna dallanıp çevresini süratle doldurandır.

İletişim Becerisi Yetmezliği işte böyle bir **Kaynak Sorun** dur. Yeteri kadar geniş ve uzun bir kağıtla yeterince sabırlı bir kişi bulursa, bugün toplumumuzun karşıkarşıya bulunduğu sorunların bir şemasını, Niçin-Niçin Metodu'nu kullanarak çizebilir ve **İletişim Becerisi Yetmezliği**'nin ne kadar çok soruna kaynaklık

yaptığını gösterebilir. Enine ve boyuna süratle büyüyen **Kaynak Sorun**'ların önemli bir özelliği de, kaynaktan biraz uzaklaşınca orijinal görüntüsünü kaybedip yepyeni şekillere bürünmesidir. Bu özellik dolayısıyla bir sorunun, bir **Kaynak Sorun** dan doğmuş olduğunu ispatlamak ancak sabırla ve doğru sorular sorarak mümkündür.

Günlük hayattaki tartışmalarda çoğu kimse, görünen bir sorunun bir **Kaynak Sorun** olmadığını anlar ve bundan ötürü de **esas mesele** gibi bir deyimle bir-iki adım geriye gider. Tartıştığı kişi ise karşısındakinin kendisine gösterdiği resimden ya da kendi bilgilerinden yola çıkıp bir-iki adım daha da geriye gider ve bir başka **esas mesele** tanımlar. Tartışan kişi sayısı ne kadar çoksa o kadar çok **esas mesele** ortaya çıkar ve herkes kendi **esas mesele** 'sine sıkışıkya sahiplenir.

Bazen içlerinden birisi tutunduğu **esas mesele**'nin de **esas mesele** olmadığını anladığında bu defa **aslında** diye başlayan bir noktaya kadar geriye gider. Bu tartışmaların çoğu kutuplaşmalarla son bulur.

Bir makalenin sınırları içinde, **İletişim Becerisi Yetmezliği**'nin bu denli önemli bir sorun olduğunu somut olarak göstermek zordur. Bu yüzden okuyucularıma yalnızca bir tavsiyede bulunabilirim. Herhangibir sorunu incelesinler ve her ortaya çıkan sebebin sebeplerini, onların sebeplerini, ilh devam etsinler. Analiz ettikleri hangi sorun olursa olsun, arkasında onu besleyen **Kaynak Sorun** lardan birisinin **İletişim Becerisi Yetmezliği** olduğunu göreceklidir.

Sözlerimi, **Kaynak Sorun** 'ların bir önemli özelliği ile bitirmek istiyorum: Ancak **Kaynak Sorun** lar çözülebilir, diğerleri ancak şekil değiştirir.

*****

İLETİŞİM BECERİSİ VE DİNLEME

Susma, lütfen dinle ! Bu eski deyiş, dinlemenin ne kadar ince bir beceri olduğunu göstermiyor mu ? Çoğu zaman, özellikle de saçma sapan konuşmalar karşısında dinlemeyip sadece susarız. Bu konuda daha da uzmanlaşmış kişiler, susup dinleme taklidi yaparken başka işlerini de yaparlar. Bir dostum toplantılarda yapacağı konuşmaların hazırlıklarını hep o sıralarda yaptığını söylerdi. Hatta söylediğine göre, boş konuşan insanlara bayılmış. Çünkü, dinleme taklidi yaptığı için başkası rahatsız etmeden rahatça çalışmış. Bilmem ne kadar doğrudur ?

Ancak geveze insanların bir kısmı zorba da olabilir ve dinlenip dinlenmediğini anlamak için ara sıra sorular sorarmış. Buna meydan vermeden kesintisiz çalışabilmek için rastgele aralıklarla yarı-anlamli ve karşısındakinin konuyu daha da uzatmasını sağlayan sorular da sormak lazım. "Nasıl yani ?", "ya demek öyle", "ne zaman", "biraz açıklarmısınız ?", "inanılır gibi değil" filan gibi.

İletişim becerisinin en az yarısı dinlemek, gerisi de konuşmaktan oluşmaktadır. En az yarısıdır çünkü dinlemek iyi yapılsa konuşmayı da etkileyip, daha doğru bir kanala sokabilir.

Benzer şekilde iyi bir konuşmacı da, karşısındakini etkin dinlemeye sevk edip, vermek istediği mesajın daha yüksek bir verimle iletimini sağlayabilir.

O halde nereden bakılırsa bakılsın dinleme, iletişim sürecini kontrol eden bir beceridir. Hergün basit ya da önemli birçok konuda birçok kişiye birşeyler anlatmaya çalışıyoruz. Acaba ne kadar dinleniyoruz, hiç merak ettiniz mi ? İşte bunu test etmek için basit bir kılavuz:

1- Siz konuşurken karşınızdaki nereye bakıyor ? İyi dinleyici, konuşanın gözünün içine bakar. Ancak bunu anlamak pek kolay olmayabilir. Bazısı bakma taklidi yapabilir. Bunun için ara sıra elinizle bazı hareketler yapınız. Gerçekten dinleniyorsanız gözleriyle izleyecek, aksi halde dalgın duracaktır.

2- Konuşurken birden durun. Karşınızdaki konuşmanın kesildiğinin farkındaysa sizi dinliyordur. Aksi halde biraz sonra uyanıp niye sustuğunuzu anlamak isteyecektir.

3- Etkin dinlemenin en belirgin işareti konuşmaktır. Evet yanlış okumadınız. Etkin dinleyen, iletilmek istenen mesajı tam anlayabilmek için mesajın bazı noktalarının çabuk geçilmesini, bazı yerleri üzerinde fazla durulmasını, hatta bazen tekrarlanmasını isteyebilir. Bütün bunları konuşarak yapacaktır. Bu nedenle eğer karşınızdaki hiç konuşmuyorsa, bir ihtimalle siz çok iyi mesaj iletirsiniz demektir. Ama büyük bir olasılıkla dinlenmiyorsunuzdur.

4- Siz konuşurken, birşey söylemek için sözünüzün bitmesini sabırsızlıkla bekleyen birisinin dinlemediğinden emin olabilirsiniz.

Bu dört aşamalı test, basit fakat kesindir. Kendinize ya da rastgele iki kişiye uyguladığınızda ne kadar çok kişinin birbirini dinlemediğini hayretle göreceksiniz. Dinleme önemli bir beceridir. Ama dinletme de öyledir.

*****

BİLGİSAYAR SEKTÖRÜ NASIL TEŞVİK EDİLMELİ ?

Mikro-bilgisayarların yurdumuzda yaygın olarak kullanılmaya başladığından buyana gündemde olan bir konu, bu sektörün nasıl teşvik edilmesi gerektiğidir.

Soruna, doğrudan doğruya çeşitli özendirme araçlarının neler olabileceği biçiminde yaklaşırsa, durum içinden çıkılmaz karmaşıklıkta görünebilir. Bu hafta bu konuya biraz daha kavramsal açıdan bakıp, arkasından yerel'e indirmeye çalışacağım.

Önce, "bilgisayar sektörü" deyimini ile ne kastettiğimizi ve ne kastedilmesi gerektiğini irdeleyerek yaklaşmak istiyorum. Halen bu deyim ile -genellikle-, kişi ve kuruluşların, işlerini daha etkin yapabilmeleri için kullanmaları gereken bilgisayarların alım, satım, üretim ve kullanımı ile oluşan taraflar topluluğu anlaşılmaktadır. Hal böyle olunca sektörün teşviki deyimini de ister istemez bilgisayarlar ve bunların yardımcı malzemelerinin gümrük oranları ve fonları ile sınırlanmaktadır.

Bir basit değişiklikle konuyu "**sektörün teşviki**" yerine, "**bilgisayarlaşmanın teşviki**" şeklinde ele aldığımızda resim bir anda değişmekte, neyin, nasıl özendirilmesi gerektiği daha anlaşılır hale gelmektedir. Mesele yalnızca bilgisayarların üretim ya da ithalini ucuzlatmak değil, buna paralel olarak hem onların güncel kalmalarını, hem de çeşitli arabirimler yoluyla endüstrinin çeşitli kesimleri ile bütünleşmesinin sağlanmasıdır.

Bir bilgisayar sisteminin güncel kalması deyimini ile kastedilen, teknolojiye sürekli gelişmelerin, edinilmiş sistemlere kapasite, hız, yazılım, kendi aralarında ya da diğer donanımlarla daha etkin haberleşebilme gibi özelliklerine yansıyabilmesidir. Ancak bu yolla, edinilmiş bir bilgisayar sistemi sürekli olarak günün teknolojiyle uyumlu kalabilir. Aksi halde, bir gün için modern teknoloji ürünü olan bir bilgisayar, bir süre sonra yetenekleri kısıtlı hale gelebilir.

Bu gereklilik bir konfor sağlamak ya da moda uygun teknolojiye sahip olmak için değil, bu donanım ve yazılım yardımıyla üretilmekte olan mal ve hizmetlerin rekabet gücünü, bizim dışımızdakilerle (yurt içinde ya da dışında) uyumlu tutabilmek için bir zorunluktur.

Bu nedenle, mesele sadece bilgisayar üretim ve/ya ithaline teşvik uygulamakla sınırlı olmayıp, bunlara ait yüzlerce katalogda neredeyse haftalık aralıklarla kullanıcı ve üreticilerin bilgisine sunulan binlerce tür donanım ve yazılım ürünlerine de aynı teşvikleri uygulamak gerekmektedir.

Bu teşvik ortamını yaratmak için, yukarıda sözü edilen tüm donanım ve yazılımın gümrük ve fonlardan muaf kılınması (hatta mümkünse ithal edenlere üste

para verilmesi) vakit geçirmeden yapılması gereken ilk iştir. Bir yandan da bu tür donanım ve yazılıma kolay erişmeyi sağlamak üzere, hiç olmazsa 1-2 büyük şehirde açılacak büyük mağazaların kurulması için özel (ve de çok yüksek) teşviklerin uygulanması son derece yararlıdır.

Konunun ikinci yanı arabirim donanımlarının ithalinin ve üretiminin özendirilmesidir.

Kurulu endüstrilerimizin bilgisayarla bütünleşik hale getirilebilmesi, çeşitli arabirimlere kolayca erişilebilmesine, hatta bunların kataloglar yoluyla seçilip sipariş edilebilmesine bağlıdır.

Eskilerin bir sözü vardır: "Taklit, takdirin en samimi ifadesidir" derler. "Bilgisayarlaşma" sözleri, yukarıdaki önlemlerle desteklenirse bir anlam taşır. Aksi halde, -hiç olmazsa bilenleri gülümsetebilecek- taklit teşebbüsleri olmaktan öteye gidemez.

*****

PLAKA TOPLUMU

Başarının gözardı edilmeyişi, basitinden önemlisine kadar her iyi yapılanın bir biçimde takdir görmesi kadar yararlı bir araç var mıdır bilmiyorum.

Gelişmiş ülkelerde, belirli bir kademelendirmeye göre hemen tüm başarılar ödüllendirilmekte, toplumun o başarının farkında olduğu ve eğer bir başkası da tekrarlırsa onun da farkına varılacağı mesajı topluma iletilmektedir. Ödül bazen bir sayfa yazı, bazen küçük bir sembol, bazen bir plaket, bazen de bir madalya olabilmektedir.

Gelişmişlik için ölçütler sıralansa, ödüllendirme araçlarının da bunun içinde yer alacağından şüphe yoktur.

Başarının farkına varma ne denli olumlu bir olgu ise, varmış da farkına varılmış "gibi" yapma da o kadar olumsuz bir hastalıktır. Birisine hoş görünmek için, ona bir konuda başarılı olduğu yalanını gözüne baka baka söylemek ilk bakışta biraz komik görünse de aslında o insanın onuru ile oynamak anlamına gelmez mi ?

Hergün birbirine plaket veren insanlarımızı görüyor, duyuyoruz. İçlerinde mutlaka bir başarı göstermiş olanlar da bulunuyordur. Ama herhalde büyük bir bölümüne verilen plaketler olsa olsa yalnızca plaket imalatçıları açısından anlamlı birer faaliyettir.

Hatta artık toplu plaket törenleri düzenleniyor. Sıradan 15-20 kişiye seri imalat plaketler veriliyor. Aslında, sonundaki (-et) ekine rağmen verilenler küçük değil ağır, hantal, zevksiz, büyük plakalardır. Bunların çoğunun üzerinde, bir kişinin adı kolayca yazılıversin diye boş yerler bırakılmıştır.

Plaketi verenler çoğunlukla o kişinin ne gibi bir başarısı bulunduğunu bilmemekte, ayrıca alanlar da nasıl bir marifet işlediklerinden dolayı onu aldığını bilememektedirler.

Onun için plaka törenlerinde, alanların yüzlerinde daima hafif bir endişe bulunmaktadır. Öyle ya pekala; plaka üzerindeki standart boşluğa, "Sayın filancaya, şehrimizin imar planını berbat etmesi nedeniyle saygılar sunarız" gibi bir ibare de yazılmış olabilir.

Plakalar genellikle tantanalı törenlerle verilebildiği gibi daha seri yöntemlerle de (APS vb) dağıtılabilmektedir. Nitekim bir arkadaşına böyle bir yöntemle bir plaka yollanmıştı. Üzerin de de "Sayın filancanın beldemizi onurlandırmalarından dolayı saygılar" yazılı imiş. Dostum itiraz edip "Yahu ben sizin beldenize hiç gelmedim" diye itiraz edince, "zarar yok nasıl olsa bir gün gelirsiniz" diyerek peşin olarak bu başarısı ödüllendirilmiş.

Benzer şekilde, Türk müziğine, Türk sporuna, Türk sebzeciliğine değerli

katkılarından dolayı ödüllendirilen muhtelif kişiler, kendilerinin bu konularda bir taksirlerinin bulunmadığını söylemelerine rağmen, yapılmış plakaların boşa gitmemesi için zorla ödüllendirildikleri de bir gerçektir.

Artık konu Milli ekonomimiz açısından geri dönülmez bir noktaya gelmiş ve GSMH'nın bir bölümü plaka üretiminden, dağıtımından ve bunun organizasyonundan sağlanır duruma gelmiştir. Dolayısıyla bu işe karşı çıkmak, ekonomiyi baltalamak anlamına gelebilir.

Şaka bir yana, plaka dağıtmak eğiliminde olanları durdurmak mümkün görünmediğine göre acaba alanlara rica etsek de kendileriyle alay edilmesine izin vermeseler olmaz mı ?

*****

" DAĞILMIŞ ÖĞRENME ORTAMI "

1970li yıllarda *mainframe* bilgisayarların çelişkili bir durum ortaya çıkardığını konu ile ilgili olan hemen herkes hatırlayacaktır.

Yüksek işlem yeteneğine sahip bu bilgisayarlar kendilerinden yararlanma konusunda önemli bir dezavantaja sahipti. Büyük bilgisayar merkezlerine bizzat gitmeden bu imkanlar kullanılamıyordu. Bir süre sonra terminal teknolojisiyle bu dezavantaj aşılmaya çalışıldıysa da fiziksel sınırlamalar ve maliyet dolayısıyla ancak bir dereceye kadar başarı sağlanabilmiştir.

Denilebilir ki gerçek bir kullanıcı devrimi *super-micro* kuşağı ile başlamıştır. Yüksek RAM kapasitesi ve hızlı erişim yeteneği, aynı zamanda Dağılmış Bilgi İşlem (DDP) kavramını yaratmış ve kullanıcılar, belirli merkezlere gitmeksizin bilgi-işlemin nimetlerinden yararlanmaya başlamışlardır. Bir süre sonra bunların birbirlerine bağlanabilmesi (networking), merkezi sistemlerin en önemli avantajını da sisteme katmıştır.

Kısaca özetlediğim bu süreç, ülkemizin çok önemli bir sorun alanı için önemli bir ipucu veriyor. Ancak, sorun alanının ve ipucunun neler olduğuna değinmeden önce bir noktaya işaret etmek istiyorum. O da, *olağandışı sorunların olağandışı çözümleri gerektirdiği* dir.

Normal olarak her insan kas, deri, damar ve sinirden ibaret bacaklara sahip olmak ister. Bu, olağan bir durumdur. Olağandışı bir durum, kesik bir bacaktır. Bu durumda hala olağan çözümde ısrar etmek ancak bir sonuca yol açar: Yürüyememek !

O nedenle kas, deri, damar, sinir yerine belki plastik, civata, somun, kablo vs gibi olağandışı bir çözüme (protez) razı olmak gerekir. Bu, tam olmasa da o koşullarda en iyi yürütme imkanını veren bir çözümdür.

Konu edeceğim sorun alanı toplumumuzun vasıf dokusu yetersizliğidir. Dağılmış Bilgi İşlem yaklaşımı içindeki ipucu da bu ilkenin, yaygın (ve de örgün) eğitim için de kullanılabileceğidir. Buna, bir öncesine benzeterek **Dağılmış Öğrenme Ortamı** adını vermek istiyorum.

Günümüzün hızlı değişim ortamında, belirli bir refah ve mutluluk düzeyinde yaşayabilmek, asgari bir nitelik düzeyine ve ayrıca da belirli bir sürekli öğrenme yeteneğine sahip olmayı zorunlu kılmaktadır. Bunun aksi, fizikteki enerjinin sakınımı ilkesine karşı koymak kadar imkansızdır. Yani, hem belirli bir refah düzeyi arzu edilecek ve hem de onun otomatik gereği olan bilgi-beceri-davranış dokusuna sahip olunmayacak. Bu anlamsız bir ısrar olur.

Ülkemizde sayısı yaklaşık 70,000 dolayında bulunan yerleşim birimlerinde yaşayan insanımızın, ihtiyaçları olan bilgilere hızla erişmelerini sağlayabilmek, merkezi öğretim kurumları (okullar)nın yanısıra, bu yerleşim birimlerinde

yaratılacak **öğrenme** ortamlarının varlığını kaçınılmaz kılmaktadır.

Hayvanının hastalığına karşı veterinerine gidene kadar ne yapılacağı, tarım zararlıları karşısında hangi acil pratik önlemin alınması gerektiği, traktörünün arızası karşısında yapılacak olan ya da bir kredi temini için hangi adımların atılması gerektiği gibi yüzlerce konuda öğrenme ihtiyacı vardır.

Günümüzün bilgisayar teknolojisi hem yetenek hem fiyat açısından bu öğrenme ortamını insanımızın ayağına kadar götürebilecek koşullara sahiptir.

Her yerleşim birimine dağıtılmış bilgisayarlar gerekli *uzman sistemler* aracılığı ile, her kişiye ayrı birer danışmanlar ordusu tahsis etmek mümkündür.

Bir süre sonra, her mal ve hizmetin üreticisi, ürünleriyle ilgili uzman yazılımları tüm yurda dağıtmak zorunda kalacaklar (rekabet nedeniyle) ve böylece pazarlarını da genişletme şansını bulabileceklerdir.

Bilgisayar firmalarımızdan bir-ikisinin önderliğinde ve de bir rekabet ortamında bu projeyi Türkiye gündemine getirmeyi öneriyorum. Unutmayalım ki pazarı genişletmek ancak toplumun tatmin edilmemiş ihtiyaç alanlarına yönelmek ve yeni çözümler getirmekle mümkündür. Bu, toplumsal sorumluluğun da bir gereğidir.

*****

İLETİŞİM VE TOPLUMSAL BARIŞ (V)

İletişim Becerisi çevresinde söylenmesi gerekenlerin sonuncusu ve en somutu, bu kavramın toplumsal barışı ne denli etkilediğidir.

Toplumsal barış ya da kavga, toplumdaki çeşitli ilgi ve çıkar gruplarının arasındaki sürekli mücadelenin bir yan ürünü olduğuna göre, acaba iletişim bu mücadelede ne ölçüde rol oynamaktadır ?

Bir-iki konuda test yapmak bilimsel bir kanıt sayılmaz ama, konu üzerinde daha iyi gözlem yapmaya yol gösterir. Bir örnek, sendikalar ve idareler arasındaki ilişkilerdir. Yıllardır sendikalarla idareler arasında zaman zaman toplumsal barışı ciddi şekilde sarsan sürtüşmeler olmuştur. İlk bakışta, bu sürtüşmelerin ücret belirleme konusundan doğduğu zannedilebilirse de durum öyle değildir. Tartışmaların, iki tarafça da aynı anlaşılan kavramlar kullanılarak yapılmayışı bu sürtüşmelerin **Kaynak Sebebi** dir.

İşin ilginç yanı, her iki taraf da kendi kullandığı kavramların diğer tarafta farklı anlaşıldığının farkında değildir. Bu farklı anlaşılan kavramlardan birisi "ücret" tir. Tüm nizalar ücret zamlarına dayalı olduğu daha doğrusu o yolda geliştiği için bu iyi bir örnektir. Ancak işin ilginç yanı, ücret denilince; idarenin, çalışanın sebep olduğu tüm giderleri, çalışanın da yalnız cebine giren nakdi ödemeyi anlaması ve bu konu üzerinde -sanki tam bir mutabakat varmışçasına- hiç konuşulmamasıdır. Halbuki **kaynak** anlaşmazlık konusu budur. Bu, iletişim bozukluğunun tipik bir örneğidir.

Toplumsal barışı zedeleyen sürtüşmelerin birisi de idareler ile çeşitli sosyal gruplar arasında, "özgürlük" kavramına dayalı anlayış farkından doğmaktadır. Bir kısım insana göre özgürlük, belirli bir şablona uyan düşüncelere uygunluk ön şartına bağlıyken, bir kısmına göre de kayıtsız - şartsızdır.

Özgürlükle ilgili bunca tartışma içinde, "özgürlük nedir ?" konulu bir tartışmayı ben hiç duymadım.

Kamu arazisini işgal eden bir kişi bunu girişim özgürlüğü adına yaparken, molotof kokteyli yapım reçetesini yayımlayan bir diğer kişi de bunu fikir özgürlüğü saymakta, öbür yanda Kızılay meydanına hoparlörle naklen ezan yayını yapan da bunu din özgürlüğü adına yapmaktadır.

Yine bu kadar yaygın ve aynı şekilde herkes tarafından ayrı anlaşılan bir kavram da "demokrasi"dir. Bir kısım insana göre demokrasi, insanların kendileriyle ilgili kararlara aktif katılımı, bir diğer kısmına göre beş yılda bir yapılan seçimler, bir başka bölümüne göre ise gece kafayı çekip sevdiği şarkıyı öteki mahalledeki arkadaşına MBYAED tekniği ile (Magic Box Yöntemiyle Anayasanın Etrafından Dolaşmak demektir) dinletebilmektir.

Bütün bu kavram kargaşası sonunda somut bir olgular zinciri doğmaktadır. Her ne melanet varsa, iyi tanımlanmamış kavramlara dayalı olarak vuku bulmaktadır! Bir benzetmeyle herkes kendi koltuğunun altında kendi yazdığı bir sözlük taşımakta, eylemlerini ona göre yapmaktadır. Eğer yaptığı eylem sözlüğünde yoksa sonradan (iş bittikten sonra) oraya ilave etmektedir.

Sonuç olarak, günlük kavgalarımızın çoğunluğunun, bu farklı kavramlardan kaynaklandığını ve çeşitli kavramları çağdaş çerçevelerine yerleştirmeden toplum barışının sağlanamayacağını belirtmek istiyorum.

*****

SORUNLAR İYİ KURULMAMIŞ SİSTEMLERDEN DOĞAR

1904 yılında iki mühendis (Rolls ve Royce), şu ilkedan hareket ederek ilk Rolls-Royce otomobili tasarladılar: "Gürültü, ancak kötü dizayn edilmiş ya da üretilmiş parçalardan doğar !" Bu müstesna arabaları yıllardır diğerlerinden ayıran özelliği, sessizlikleridir.

Bu mekanik tasarım ilkesi genelleştirilerek inanılmaz bir benzerlikle tüm sorunlara da uygulanabilir: Her sorun, eksik ya da yanlış kurulmuş bir sistemden kaynaklanır.

Bir asansör halatının kopması peryodik bakım sisteminin iyi tasarlanmamış ya da işletilememiş olmasından, kamu arazisinin işgal edilmesi iyi tasarlanmamış konut edindirme sisteminden, trafik kazalarının çokluğu da yine iyi tasarlanmamış bir trafik yönetimi sisteminden kaynaklanmaktadır.

Örnekleri artırmak gereksizdir. Akla gelebilecek tüm sorunlar eksik ya da yanlış kurulmuş ya da işletilen mekanizmaların çıkardığı (gürültü) lerdir. Bu basit görünümlü ilke, bir çilingir aleti gibi tüm sorunlara ilk yaklaşımda kullanılabilecek bir maymuncuktur.

Her sorunla karşılaşıldığında şu soru sorulması, başka yollarla ortaya çıkarılamayacak gerçekleri ortaya koyacaktır: Hangi sistem(ler)in yetersizliği bu soruna yol açıyor ?

Örneğin, çağa sırtını dönmüş tüm özelemler birer sorun olduğuna göre acaba bu anahtar soru işe yarar mı ? Çağa arkasını dönmüş tüm fanatik eğilimler, bu eğilimleri destekleyenler, onlara ortam hazırlayanlar acaba hangi yanlış tasarlanmış ya da işleyen sistem(ler)in çıkardığı (gürültü) lerdir ?

Meseleye böyle bakılınca olay daha az karmaşık görünmüyor mu? Bozuk bir öğrenim sistemi, yetersiz bir aile içi eğitim ve giderek dejenere olan bir sosyal çevrenin verdiği üçlü eğitim ya da daha doğrusu eğitimsizlik altında bir (bilgi vakumu) doğmuyor mu ? Bu vakumda bazı bilgilerin, becerilerin ve davranışların kendileri değil adları vardır. Bu vakum bilgiyle dolamadığı için bilgi dışındaki herşey buraya hücum etmekte ve doldurmaktadır. Halbuki bilgi dışı şeyler bilgiye karşıttır. Vakumu neyin dolduracağı konusunda, hurafeler ve dogmalar arasında kıyasıya bir rekabet vardır. Bu, ırkçı milliyetçilik olabilir, fanatik dincilik olabilir, bunların sentezi olabilir ya da herhangi çağ dışı bir başka ideoloji olabilir, ama akla ve bilgiye dayalı birşey asla olamaz.

Ayrıca, bu tür bir vakumun genişleme eğilimi de vardır. Giderek, çevresini değiştirerek pozitif bilgiyi yokeder ve uzaydakine benzer karadelikler oluşur. Çevresini karartan, içinden ışığın bile dışarı çıkamadığı kara delikler !

Görölmektedir ki sorunlar ve sistemlerle ilgilenirken birdenbire, bir milleti yokedebilecek güçte bir araçla karşıkarşıya geliyoruz. Daha doğrusu bir ilke ortaya çıkıyor: Bir milleti yoketmek için çağdışı eğilimler oluşturulmalıdır. Bunu oluşturmanın en kestirme yolu da çağdışı bir eğitim sisteminden geçer. Eğitim sistemi bir kere bozulunca, kendikendine daha çok bozucu etkiler üretir. Kendine uygun öğretmen, yönetici vb üretmeye, kendine uymayanları tasfiye etmeye başlar.

Bu eğilimleri üreten sistemleri düzeltmeden yalnızca (gürültü)den şikayet etmek ya da gürültü ile mücadele etmek ancak ve yalnız bir sonuç verebilir: Gürültüye sebep olan sistem daha da güçlenir !

Konunun bilgi sektörüyle ilişkisi bellidir. Gelişmiş dediğimiz ölkelerin çoktan tarihe gömdüğü sorunlara (hergün daha da fazla) boğulmakta olan toplumumuz için tek çıkış yolu, eğitim sistemimizi düzeltmek için çağdaş teknolojileri seferber etmektir.

Ancak, bir tehlikeye işarette yarar vardır: Toplumumuzda her yaştan, her kesitten insan bu gerekliliği inkar etmemekte ve fakat herkes farklı (kasten veya bilmeden) hedefler gösterip, farklı araçlar önermektedirler. Kimine göre tek sorun öğretmenlerin ücret azlığıdır. Kimine göre okul sayılarının yetmezliği, kimine göre müfredatın hep dünyevi bilgilerle dolu olması, kimine göre de yetersiz bilgisayar sayısidir.

Bu gürültü içinde çocuk ve gençlere öğrenmeyi öğretip, onların önüne bilgi kaynaklarına erişme imkanını koyan kimse yoktur. Belki nasıl yapılacağını bilmezlikten, belki de başka sebeplerden !

Biz iyi niyetle düşünüp bunun "bilmezlikten" geldiğini varsayalım ve bilgi sektörünün tüm taraflarıyla çocuk, genç ve de erişkinlerimizin önlerine kendi kendilerine öğrenebilecekleri teknolojik imkanları koyalım ve başkaca gölge etmeyelim.

Eminim ki bir süre sonra öğrenmenin anahtarlarına sahip olan insanlarımız, öyle bir de-facto yaratacaklardır ki, çağdışı eğilimleri sokuşturmaya, desteklemeye çalışanlar, "bir milletin tarihinde karşılaştığı bir sorun" olarak unutulup gideceklerdir.

*****